

PREFAȚĂ

Scrierea acestei cărți a constituit o adevărată „datorie a memoriei” față de comunitatea din care am făcut parte până la vârsta de 17 ani, când am părăsit definitiv Hârlăul copilăriei și adolescenței mele. În același timp ea a reprezentat o adevărată necesitate științifică, deoarece cu excepția câtorva rare scrieri memorialistice, nici un studiu de ansamblu nu i-a fost consacrat până în prezent. Publicarea acestui volum, rezultat al unei munci asidue, reprezintă pentru mine și o adevărată „liberare morală”. Trebuie să menționez de la început că o serie de aspecte nu au putut fi abordate, sau abordate parțial, din cauza pierderii ireparabile a arhivei comunității în ultimul an al celui de-al Doilea Război mondial, în primavara anului 1944, consecință a bombardării Hârlăului de către aviația germană și a evacuării întregii populații la cererea autorităților sovietice de ocupație. Cercetările efectuate în mai multe depozite de arhive, în special, Arhivele Naționale ale României, arhiva Centrului pentru studiul istoriei evreilor din România (CSIER), arhiva Institutului Național pentru Studiarea Holocaustului în România „Elie Wiesel”, arhiva Alianței israelite universale din Paris, Arhivele generale ale istoriei poporului lui Israel, Arhivele sioniste centrale și arhiva Yad Vashem din Ierusalim, mi-au fost extrem de utile și mi-au permis să adun o bogată documentație. Astfel am putut să creez o „bancă de date” privind aspectele demografice și onomastice. Din acest punct de vedere prezenta monografie poate să fie considerată și ca un veritabil memorial, care salvează de la uitare câteva mii de nume.

Dacă am putut fi influențat de o anumită viziune personală a realităților pe care le-am trăit, cât și de un anumit sentiment de nostalgie, am conceput această lucrare într-un spirit științific, și m-am străduit să fiu consecvent principiului *sin ira et studio*.

Printre numeroasele persoane întâlnite în timpul anchetelor de „istorie orală” pe care le-am putut efectua în perspectiva elaborării acestei monografii (cu unele am corespondat) țin să menționez următoarele: Gambel Grimberg, fost președinte al comunității evreiești din Hârlău și Dr. Leon Halpern, fostul președinte al Asociației evreilor originari din Hârlău stabiliți în Israel ; Izu Abramovici, fost președinte al comunității evreiești din Hârlău, Șifra Dascălu-Corbici, ultima președintă a micii obști actuale, prof. Puica Marcus-Grimberg, ing. Iudith Ițicescu-Cohn, ing. Tica Livadaru-Mandler, ing. Rodica Rotberg-Beliș, ing. Rodica Segal-Ciubotaru, ing. Nati Strulovici (Natan Sharon) ale cărui amintiri din Hârlăul natal sunt reproduse în Anexa nr. IX), Carol Kiva, Leon Schwartz, De asemenea sunt recunoscător Prof. Dr. Alexandru-Florin Platon,

de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Dr.-lui Lucian Nastasă, cercetător științific principal la Institutul de Istorie „George Bariț” al Academiei Române din Cluj-Napoca, Dr.-lui Ovidiu Buruiană, lector la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Prof. Dr. Avinoam Safran, de la Universitățile din Geneva și Paris, și Dr.-lui Șlomo Leibovici-Laiș, președintele Asociației Culturale Mondiale a Evreilor Originari din România, (ACMEOR), care mi-au transmis o serie de documente și referințe bibliografice. Pentru facilitățile acordate în timpul cercetărilor mele, îmi este agreabil să mulțumesc Dr.-lui Cătălin Botoșineanu, directorul Serviciului județean Iași al Arhivelor Naționale și colaboratoarelor sale. De asemenea lui Filip Faibiș, președintele Asociației evreilor originari din Hârlău stabiliți în Israel și fiilor săi, inginerii Rafael și Irving (Ică) Faibiș care mi-au pus la dispoziție corespondențe privind întâlnirea mondială a evreilor originari din Hârlău care a avut loc la Tel Aviv în 1984.

Nu pot încheia fără să amintesc numele unor personalități din Hârlău care m-au încurajat în realizarea acestei monografii: Paul Iancu, directorul Muzeului viei și vinului, publicist și dramaturg de talent, autor al recentei „enciclopedii” *Fii Bahloviei*¹, profesor Aurel Neicu, directorul Colegiului Național Ștefan cel Mare, autor (cu Dumitru Mateciuc) al unui volum privind qacest stabiliment educațional², profesorul Bogdan Bârză, directorul Clubului elevilor și copiilor, pictor de talent, Dr. Dumitru Tincu, preot paroh al Bisericii „Sf. Gheorghe”, foștii primari Nicolae Popovici și ing. Costache Gheorghe, actualul primar ing. Constantin Cernescu, care a participat la simpozionul „Evreii din Hârlău: istorie, economie, cultura” (22 septembrie 2011). De asemenea, Dr. Aurel Vainer, președintele Federației Comunităților Evreiești și membru în Parlamentul României, sub președenția căruia s-a organizat acest simpozion.

Apariția actualului volum a fost așteptată cu nerăbdare de prietenii Zalman Leibovici, Prof. Dr. Natan Cohen (Nelu Cohn), Dr. Ozi Marcovici și Andrea Ghiță, realizatoarea la TVR Cluj, a două filme documentare privind evreii din Hârlău.

Publicarea acestui prim volum în noua colecție „Daghesh” datorează mult directorului editurii Universității „Alexandru Ioan Cuza”, profesorul Andrei Corbea-Hoisie.

Clapiers-Montpellier
27 juillet 2012/ 8 Av 5772, Ajun de *Tișa beAv*

¹ Hârlău - Iași, editura Stef., 2011, vol. 1, 505 p., vol. 2, 494 p.

² *Monografia Liceului teoretic „Ștefan cel Mare” (1953-2008)*, Iași, editura Pim, 2008, 190 p.

TABLA DE MATERII

	Pagina
CUVÂNT ÎNAINTE	9
PREFAȚĂ	11
ÎN LOC DE INTRODUCERE « <i>CE DATOREZ PĂRINȚILOR ȘI ȘCOLII DIN HÂRLĂU</i> »	13
CAPITOLUL I ÎNCEPUTURILE COMUNITĂȚII	19
CAPITOLUL II EVOLUȚIA COMUNITĂȚII ÎN SECOLUL AL XIX-LEA	25
CAPITOLUL III ASPECTE DEMOGRAFICE ȘI ONOMASTICE (1876-1908)	37
§ 1. Numărul nașterilor la Hârlău (1876-1900) și lista copiilor evrei născuți în 1876 și în 1908.	37
§ 2. Numărul deceselor la Hârlău (1876-1908) și lista evreilor decedați în 1876 și în 1908.	40
§ 3. Numărul căsătoriilor la Hârlău (1876-1908) și lista evreilor căsătoriți (1876-1908)	43
CAPITOLUL IV ȘCOALA ISRAELITO-ROMÂNĂ	53
CAPITOLUL V COMUNITATEA LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX	59
CAPITOLUL VI PRIMUL RĂZBOI MONDIAL	69
CAPITOLUL VII COMUNITATEA ÎNTRE CELE DOUĂ RĂZBOAIE MONDIALE : ASPECTE RELIGIOASE, POLITICE ȘI CULTURALE	75
§1. Sinagogi și clerici	75
§2. Vizitele rabinilor din Ștefănești și Pașcani	77
§3. Asociații politice, culturale și sportive	79
CAPITOLUL VIII COMUNITATEA ÎNTRE CELE DOUĂ RĂZBOAIE MONDIALE : ACTIVITĂȚILE ECONOMICE	83
CAPITOLUL IX MIȘCAREA SIONISTĂ	95

CAPITOLUL X

AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL: ANTISEMITISM DE STAT ȘI TEROARE LEGIONARĂ	111
§1. Mutațiile politice : de la decretul-lege asupra revizuirii cetățeniei (1938) la “statutul evreilor” (1940)	111
§2. Teroarea legionară : jafuri, violențe	113
§3. Exproprierea bunurilor evreilor	120
§ 4. Evrei ostatici, steaua galbenă și ordine de izolare. Evrei hârlăuani victime ale pogromului de la Iași	123
a) <i>Evrei ostatici</i>	123
b) <i>Steaua galbenă și ordine de izolare</i>	128
c) <i>Evrei hârlăuani victime ale pogromului de la Iași</i>	130

CAPITOLUL XI

AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL. NEEVACUAREA LA BOTOȘANI, DEPORTĂRI ÎN TRANSNISTRIA, MUNCA FORȚATĂ LA HÂRLĂU ȘI ÎN DETAȘAMENTE EXTERIOARE	133
§1. Eforturile pentru neevacuarea evreilor din hârlău	133
§2. Deportări în Transnistria și solidaritatea cu evreii deportați	138
§3. Munca forțată la Hârlău și în tabere de muncă	141
a) <i>Liste de evrei care au prestat munca forțată sub egida primăriei în anii 1942-1944</i>	142
b) <i>Munca forțată în taberele de muncă</i>	153
§4. Munca forțată în Basarabia : mărturia lui Ițic Iancu (1908-1985)	157
§5. Sosirea Armatei Roșii, bombardamente germane, evacuarea populației impusă de sovietici.	162

CAPITOLUL XII

NOUA STĂPÂNIRE COMUNISTĂ : DECLINUL COMUNITĂȚII	165
§1. Perioada de tranziție (1945-1947)	165
§2. Criza anilor (1948-1953) : emigrare, sărăcie și solidaritate	172
§3. Administrația comunității în 1953-1954	177
§ 5. Declinul comunității (1954-2010)	185

CHAPITRE XIII

EPILOG - MEMORIA COMUNITĂȚII: ÎNTÂLNIRILE DE LA TEL AVIV (1984) ȘI PETAH TICVA (2012), SIMPOZIONUL DE LA HÂRLĂU (2011)	195
--	-----

CONCLUZII	203
-----------	-----

ANEXE	205
-------	-----

ABREVIERI	267
-----------	-----

LISTA TABELELOR	268
-----------------	-----

LISTA ANEXELOR	273
----------------	-----

LISTA DOCUMENTELOR ÎN FACSIMIL	274
--------------------------------	-----

INDICE DE NUME	279
INDICE GEOGRAFIC	287
DOCUMENTE ÎN FACSIMIL	291
ILUSTRĂȚII	323